

Visbyresan

Theodor Erlandsson som kusk.

Theodor Erlandsson, rektorn, skolläraren och personligheten, som skapade Bunge Naturmuseum, bodde i huset i Bunge på västra sidan av den väg som började i Visby och slutade nere i hamnen i Fårösund. Det huset var kombinerad bostad och skola en gång i tiden, innan man lät bygga stora skolan på östra sidan av vägen. När den nya, stora skolbyggnaden var färdigbyggd residerade Th Erlandsson med fru ensam i bostadshuset. I gamla skolsalen hade han sparat allt i ett litet skolmuseum som kunde påminna om hur det varit en gång.

Söder om gamla skolan låg slöjdsalen, i egen byggnad, kvar till den dag då Stuxsorkarna, som hade ansvaret för limkoket satte eld på hela härligheten, med snickarbänkar, verktyg och allt fint slöjdvirke som lågornas rov. Under slöjdtimmarna, när Th höll ett vakande öga över sina disciplar, var det ganska lugnt i lägret, men på rasterna gick det hetare till. Sorkarna, mina skolkamrater, kunde inte tolerera mitt intrång på deras revir. Dels talade jag inte samma språk som de, dels kom jag från fastlandet Sverige och dels var jag omtyckt av lärarinnan och töisarna. Därför hade de gaddat ihop sig, för att göra livet för mig så surt som möjligt. På rasterna bildade Stuxsorkarna ring omkring mig vid sidan om skolans gavel där insynen var mindre. En av de större sorkarna – en gängledare och slagskämpe – slog på mig, medan övriga eggade honom att göra mos av mig.

Töisarna, som hade sett hur sorkarna burit sig åt mot mig, under lång tid, stod på trappan och sjöng: "Låt dom bara gå på, han klarar sig nog ändå." Melodin hade de lånat från den Edvard Perssonfilm som spelades på biografen i Fårösund. Sorkarna blev ännu mer uppretade. Lärarinnan hörde sången, men förstod väl inte vad som pågick i övrigt, eftersom slagsmålet skedde i skymundan.

Smällarna mot mig blev hårdare och hårdare och slagskämpen dansade runt och måttade nya slag mot mitt huvud och mot min kropp. Mellan hans händer, som hela tiden for som dräpare mot mig, såg jag hans haka. Utan att bry mig om de hårda smällarna och hans hårda knogar, gick jag honom in på livet i ren bärsärk och måttade en råsop mot hans haka. Han satte sig på ändan. Sorkarna eggade honom att resa sig upp och gå på igen, men nu hade kamplusten gått av honom och han såg rädd ut, nu satt han där röd om öronen och med hängande armar.

Lärarinnan hade nu rundat skolhusets hörn, tillsammans med töisarna, och sett vad som pågick. Sorkarna skingrades som agnar för vinden, men samlades ihop igen och ställdes upp på rad inne på Th:s kontor, där var och en fick en dagsedel, så jag trodde att huvudet skulle fara av dem, där jag stod som åskådare. Några av sorkarna hade tydligen blivit tillfrågade om svullnaden i ansiktet, när de kommit hem, och så hade hela historien rullats upp. En del föräldrar hade haft synpunkter på den hårda bestraffningen, men Th. var en person med stort inflytande i samhället, och någon man inte satte sig upp emot. Han ansåg för övrigt, att om föräldrarna tagit större del i sina barns uppfostran och själva kanske levt på ett annorlunda sätt, hade deras barn fått en bättre förståelse för hur man uppträder, och det sa han till dem. En del av föräldrarna var inte äldre än att de själva haft Th. som lärare – respekten satt i.

Th. Erlandsson ordnade skolutflykter, ofta till Fårön, där vi lärde känna den särpräglade naturen och fick spela päck på de vida ängarna medan solen värmde oss och livet lekte. På museiområdet gav han oss eget land att odla grönsaker och blommor i. Han berättade om alla byggnader som trans-

porterats dit från öns olika platser, och han berättade för oss hur man hade levat en gång för inte så länge sedan, han berättade också om skrymt, havsfrun, di sma undar jordi, kloka gummor, bysar och mörka skepnader på svarta hingstar. Han berättade om mystiska tilldragelser, så man knappt vågade gå ensam hem om kvällarna, när vinden tjöt runt husknutarna och månen spred sitt kalla ljus. Han lärde oss sjunga i kör, och vi sjöng i Bunge kyrka. Vi sjöng så vackert, att han fick en förfrågan om han kunde låta oss sjunga i domkyrkan i Visby. Han sa ja, och tog oss till Visby med buss och tåg. Vi sjöng, där vi stod uppe på läktaren i kyrkan och det var så fint. Han visade oss mycket av Visby stad, och han berättade om historien bakom den – det var en skolresa att tala om, vi såg upp till Th., han var som en far för oss ungar.

Under de här kalla krigsvintrarna frös den vackra murgrönan på Burmeisterska huset, den som vuxit sig halvmetertjock, och bäddat in byggnadens hela södersida ända upp till taket med sitt gröna bladverk. Isen låg, under den bistra vintern, packad ända över till svenska fastlandet, och många hade försökt att ta sig med bil över havet. I stugorna lyste man sig med karbidlampor i mörkret, och brände mycket ved för att hålla värmen på en någotsånär dräglig nivå inomhus.

Det berättades, att under någon annan kall vinter långt tillbaka, när tåget gick till Lärbro, fick man sedan ta slädskjuts, om man skulle vidare. Th. och några bekanta till honom skulle vidare från Lärbro till Bunge i en rissla; en korgsläde med plats för sex personer utom kusken. I snögloppet satte sig kusken upp på kuskbocken ordentligt påpälsad med varm pälsmössa och tjocka, varma handskar. Passagerarna satt nedbäddade i släden under varma täcken. Vid ett skjutshåll bytte den frusna kusken och Th. plats efter viss övertalning från Th:s sida. Man fortsatte resan. Snögloppet tilltog och snön täckte snart Th. där han satt på kuskbocken och manade på fyrspannet hästar. Då och då, medan han fortfarande kunde vrida på huvudet, såg han sig om på snöhögen där bakom kuskbocken, där bara andningshålen skvallrade om att någon levande fanns inbakad i snödrivan. Sista milen fram till Bunge vände han sig inte om en enda gång. När hästarna stannade utanför kyrkan i Bunge, efter att Th. hållit in dem genom att dra i tömmarna och säga ett: ptoooo, som han knappt lyckades pressa fram mellan stela läppar och hästarnas dova bjällror varskott kringboende om att skjutsen hade anlant, fick man bända isär Th:s handskar runt tömmarna och lyfta honom av kuskbocken hopfrusen och inkaplad i pansaret av isblandad snö. Han var för tung att bära. Man stjälppte honom därför på rygg med benen i vädret och drog honom i armarna på det glatta föret in i husets värme, där han fick tina upp framför eldstaden i salen så pass, att man kunde få av honom ytterkläderna. Hästarna kunde inte selas av, där de stod och stampade under de översnöade schabraken, på grund av att ispansaret satt som gjutet över seldonen. Man öppnade kyrkportarna och körde helt enkelt in i kyrkan med fyrspann och släde efter att ha staplat kyrkbänkarna på hög en bit in.

Theodor Erlandsson var en man att tala om, på den tiden, när män var män, kvinnor var kvinnor, sorkar var sorkar och töisar var töisar.

Copyright © Toivo Molin